

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:2021/127

Karar Sayısı:2022/85

Karar Tarihi:30/6/2022

R.G. Tarih - Sayı:4/8/2022 - 31913

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR:

1. Çanakkale İcra Hukuk Mahkemesi (E.2021/127)
2. Gaziantep 3. İcra Hukuk Mahkemesi (E.2022/2)
3. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi (E.2022/23)
4. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi (E.2022/24)
5. İzmir 6. İcra Hukuk Mahkemesi (E.2022/26)

İTİRAZLARIN KONUSU: 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin Anayasa'nın 13., 35., 36., 46. ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talepleridir.

OLAY: Kamulaştırmatsız el atmadan kaynaklanan tazminat davaları sonucunda verilen hükümlerin icrası için başlatılan icra takiplerinin durdurulması veya iptalleri talebiyle açılan davalar ile bu tür davalara ilişkin kararların istinaf incelemesinde itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu geçici 16. maddesi şöyledir:

“Geçici Madde 16- (Ek:9/6/2021-7327/21 md.)

Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara veya kaynaklara kısmen veya tamamen veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce, kesinleşmiş mahkeme kararlarına dayanılarak başlatılan icra takipleri kesinleşmiş mahkeme kararı ibraz edilinceye kadar durdurulur.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

1. 350. maddesi şöyledir:

“Başvurunun icraya etkisi

MADDE 350- (1) İstinaf yoluna başvurma, kararın icrasını durdurmaz. İcra ve İflas Kanununun icranın geri bırakılmasıyla ilgili 36 ncı maddesi hükmü saklıdır. Nafaka kararlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemez.

(2) Kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez.”

2. 367. maddesi şöyledir:

“Temyizin icraya etkisi

MADDE 367- (1) Temyiz, kararın icrasını durdurmaz. İcra ve İflas Kanununun icranın geri bırakılmasıyla ilgili 36 ncı maddesi hükmü saklıdır. Nafaka kararlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemez.

(2) Kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez.”

II. İLK İNCELEME

A. E.2021/127 Sayılı Başvuru Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN’ın katılımlarıyla 30/12/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural ve sınırlama sorunları görüşülmüştür.

2. Anayasa’nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa’ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yönteminde açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 2942 sayılı Kanun’un geçici 16. maddesinin iptalini talep etmiştir. Anılan maddenin birinci cümlesinde kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara veya kaynaklara kısmen veya tamamen veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararların taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirileceği hükme bağlanmıştır. Maddenin ikinci cümlesinde ise maddenin

yürürlüğe girdiği tarihten önce, kesinleşmemiş mahkeme kararlarına dayanılarak başlatılan icra takiplerinin de kesinleşmiş mahkeme kararı ibraz edilinceye kadar durdurulacağı öngörülmüştür.

4. Bakılmakta olan davanın konusu ise 4/11/1983 tarihinden sonra taşınmazlara hukuken el atılması sebebiyle açılan kamulaştırmасız el atma davasının kabulü sebebiyle hükmedilen tazminatın tahsili için başlatılan ilamlı icra takibinin iptali talebine ilişkindir. Dolayısıyla bakılmakta olan davada kamulaştırmасız el atmaya konu taşınmazların fiilen kamu hizmetlerine ayrılması veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tesis edilerek üzerinde tesis yapılması ile irtifak hakkı tesisi suretiyle fiilen el konulmasına ilişkin bir uyuşmazlık bulunmadığı gibi kaynaklara ilişkin kamulaştırmасız el atma durumu da söz konusu değildir.

5. Ayrıca kuralın 19/6/2021 tarihinde yürürlüğe girdiği ve bakılmakta olan davaya konu icra takibinin bu tarihten sonra başlatıldığı gözetildiğinde kuralın yürürlüğe girdiği tarihten önce kesinleşmemiş mahkeme kararına dayanılarak başlatılan bir icra takibinin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

6. Bu itibarla anılan Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "...fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan...", "...veya kaynaklara...", "...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle..." ve "...fiilî el konulması..." ibareleri ile ikinci cümlesinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ve cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

7. Öte yandan itiraz konusu maddenin birinci cümlesinin "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar... taşınmazlara... kısmen veya tamamen... malikin rızası olmaksızın... sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir.*" bölümü bakılmakta olan davanın konusu olan kamulaştırmасız el atma durumunun yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı olmayan kamulaştırmасız el atmaya ilişkin diğer durumlar bakımından da geçerli, ortak kural niteliğindedir. Dolayısıyla bakılmakta olan davanın konusu gözetilerek anılan cümlelerin esasına ilişkin incelemenin "...veya hukuki el atılması..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

8. Açıklanan nedenlerle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin;

A. 1. Birinci cümlesinde yer alan "...fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan...", "...veya kaynaklara...", "...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle..." ve "...fiilî el konulması..." ibarelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

2. Birinci cümlesinin kalan kısmının esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin "...veya hukuki el atılması..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

B. İkinci cümlesinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından, bu cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. E.2022/2 Sayılı Başvuru Yönünden

9. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 26/1/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

10. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 2942 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesinin iptalini talep etmiştir.

11. Bakılmakta olan davanın konusu 4/11/1983 tarihinden sonra taşınmazlara fiilî el konulması sebebiyle açılan kamulaştırmasız el atma davasının kabulü üzerine hükmedilen tazminatın tahsili için başlatılan ilamlı icra takibinin ve icra emrinin iptali talebine ilişkindir. Davaya konu icra takibi itiraz konusu kuralın yürürlük tarihi olan 19/6/2021 tarihinden sonra başlatılmıştır. Dolayısıyla bakılmakta olan davada kamulaştırmasız el atmaya konu taşınmazlara hukuki el atılmasına ilişkin bir uyuşmazlık bulunmadığı gibi irtifak hakkı tesis etmek suretiyle fiilî el koyma veya kaynaklara ilişkin kamulaştırmasız el atma durumu da söz konusu değildir.

12. Ayrıca bakılmakta olan davaya konu icra takibinin kuralın yürürlüğe girdiği tarihten sonra başlatıldığı gözetildiğinde kuralın yürürlüğe girdiği tarihten önce kesinleşmemiş mahkeme kararına dayanılarak başlatılan bir icra takibinin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

13. Bu itibarla anılan Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "...veya kaynaklara kısmen...", "...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle..." ve "...veya hukuki el atılması..." ibareleri ile ikinci cümlesinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ve cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

14. Açıklanan nedenlerle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin;

A. 1. Birinci cümlesinde yer alan "...veya kaynaklara kısmen...", "...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle..." ve "...veya hukuki el atılması..." ibarelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

2. Birinci cümlesinin kalan kısmının esasının incelenmesine,

B. İkinci cümlesinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

C. E.2022/23 Sayılı Başvuru Yönünden

15. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 24/3/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural ve sınırlama sorunları görüşülmüştür.

16. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 2942 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinin iptalini talep etmiştir.

17. Bakılmakta olan davanın konusu kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden sonra taşınmazların tamamına hukuken el atılması sebebiyle açılan kamulaştırmaz el atma davasının kabulü üzerine hükmedilen tazminatın tahsili için başlatılan icra takibine ilişkin icra emrinin iptali kararının istinaf incelemesidir. Dolayısıyla bakılmakta olan davada kamulaştırma işlemlerinin tamamlanamaması, kamulaştırmaz el atmaya konu taşınmazların fiilen kamu hizmetlerine ayrılması veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tesis edilerek üzerinde tesis yapılması ile irtifak hakkı tesisi suretiyle fiilen el konulmasına ilişkin bir uyuşmazlık bulunmadığı gibi kaynaklara ilişkin kamulaştırmaz el atma durumu da söz konusu değildir.

18. Bu itibarla anılan Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış...*", "*...fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan...*", "*...veya kaynaklara kısmen...*", "*...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle...*" ve "*...fiilî el konulması...*" ibarelerinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

19. Öte yandan itiraz konusu maddenin birinci cümlesinin "*...veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar... taşınmazlara... veya tamamen... malikin rızası olmaksızın... sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir.*" bölümü bakılmakta olan davanın konusu olan kamulaştırmaz el atma durumunun yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı olmayan kamulaştırmaz el atmaya ilişkin diğer durumlar bakımından da geçerli, ortak kural niteliğindedir. Dolayısıyla bakılmakta olan davanın konusu gözetilerek anılan cümlelerin esasına ilişkin incelemenin "*...veya hukuki el atılması...*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

20. Açıklanan nedenlerle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin;

A. Birinci cümlesinde yer alan "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış...*", "*...fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan...*", "*...veya kaynaklara kısmen...*", "*...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle...*" ve "*...fiilî el konulması...*" ibarelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

B. Birinci cümlesinin kalan kısmının esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin "*...veya hukuki el atılması...*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Ç. E.2022/24 Sayılı Başvuru Yönünden

21. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 24/3/2022 tarihinde

yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

D. E.2022/26 Sayılı Başvuru Yönünden

22. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 24/3/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

23. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 2942 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesinin iptalini talep etmiştir.

24. Bakılmakta olan davanın konusu 4/11/1983 tarihinden sonra kamulaştırması hiç yapılmamış olmakla birlikte taşınmazlara fiilî el konulması ve hukuki el atılması sebebiyle açılan kamulaştırmaz el atma davasının kabulü üzerine hükmedilen tazminatın tahsili için başlatılan icra takibinin iptali talebine ilişkindir. Dolayısıyla bakılmakta olan davada kamulaştırma işlemlerinin tamamlanamaması, irtifak hakkı tesisi veya kaynaklara ilişkin kamulaştırmaz el atma durumu söz konusu değildir.

25. Ayrıca bakılmakta olan davaya konu icra takibinin kuralın yürürlüğe girdiği tarihten sonra başlatıldığı gözetildiğinde kuralın yürürlüğe girdiği tarihten önce kesinleşmemiş mahkeme kararına dayanılarak başlatılan bir icra takibinin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

26. Bu itibarla anılan Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış...*", "*...veya kaynaklara...*" ve "*...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle...*" ibareleri ile ikinci cümlesinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ve cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

27. Açıklanan nedenlerle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin;

A. 1. Birinci cümlesinde yer alan "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış...*", "*...veya kaynaklara...*" ve "*...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle...*" ibarelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

2. Birinci cümlesinin kalan kısmının esasının incelenmesine,

B. İkinci cümlesinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

28. E.2022/2 sayılı itiraz başvurusunda yürürlüğü durdurma talebinde de bulunulmuştur.

29. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "*İtiraz başvuru kararı ve ekleri*" başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "*Yürürlüğü durdurma talebi varsa, yürürlüğün*

durdurulmaması durumunda doğacak olan telifsi imkânsız zararların açıklanması,” gerektiği belirtilmiştir. Ancak başvuran Mahkeme tarafından bu konuda bir gerekçe belirtilmeksizin yürürlüğün durdurulması talebinde bulunulduğundan söz konusu talebin yöntemine uygun olmadığı anlaşılmıştır.

30. Açıklanan nedenle 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun’un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddeye yönelik yürürlüğün durdurulması talebinin 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE 26/1/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. BİRLEŞTİRME KARARLARI

A. E.2022/2 Sayılı Başvuru Yönünden

31. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun’un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin birinci cümlesinin “...veya kaynaklara kısmen...”, “...veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle...” ve “...veya hukuki el atılması...” ibareleri dışında kalan kısmının iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2022/2 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2021/127 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2021/127 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 26/1/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. E.2022/23 Sayılı Başvuru Yönünden

32. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun’un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin birinci cümlesinde yer alan “...veya hukuki el atılması...” ibaresinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2022/23 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2021/127 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2021/127 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 24/3/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

C. E.2022/24 Sayılı Başvuru Yönünden

33. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun’un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin ikinci cümlesinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2022/24 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2021/127 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2021/127 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 24/3/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Ç. E.2022/26 Sayılı Başvuru Yönünden

34. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun’un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin birinci cümlesinin “...veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara... kısmen veya tamamen... malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir.” bölümünün iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2022/26 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat

nedeniyle E.2021/127 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2021/127 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 24/3/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. ESASIN İNCELENMESİ

35. Başvuru kararları ve ekleri, Raportör Fatma KARAMAN ODABAŞI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

36. 2942 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinde kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara veya kaynaklara kısmen veya tamamen veyahut irtifak hakkı tesis etmek suretiyle malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararların taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirileceği düzenlenmiştir. Anılan cümlelerin *"Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara... kısmen veya tamamen... malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir."* bölümü itiraz konusu kurallardan ilkinin oluşturmaktadır.

37. Anılan maddenin itiraz konusu ikinci cümlesinde ise maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce, kesinleşmemiş mahkeme kararlarına dayanılarak başlatılan icra takiplerinin kesinleşmiş mahkeme kararı ibraz edilinceye kadar durdurulacağı öngörülmüştür.

38. Kamu yararının gerektirdiği hâllerde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmaz malların devlet veya kamu tüzel kişilerinince kamulaştırılmasına ilişkin usul ve esaslar 2942 sayılı Kanun'la düzenlenmiştir. Ancak usulüne uygun bir kamulaştırma işlemi yapılmaksızın kamu hizmetlerine tahsis amacıyla zaman zaman idarelerin taşınmazlara fiilî el koyması veya hukuki el atmasına ilişkin çeşitli durumlarla karşılaşabilmektedir. Buna göre kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen taşınmazların fiilen kamu hizmetine ayrılması, kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılması, malikin rızası olmaksızın taşınmazlara kısmen veya tamamen fiilî el konulması veya hukuki el atılmasına ilişkin olarak hukuki dayanağı bulunmamakla birlikte uygulamada ortaya çıkan çeşitli durumlar kamulaştırmaz el atma olarak ifade edilmektedir.

39. Kurallar kamulaştırmaz el atma sebebine dayalı olarak bedel ve tazminat talebiyle açılan davalarla ilgili olup bu davalarda verilen kararların icrasına ilişkin düzenlemeler öngörmektedir.

40. Kamulaştırmaz el atmaların tamamı kuralların kapsamına alınmamış; kamulaştırmaz el atma olgusu belirli bir tarih aralığında gerçekleşmiş olanlarla sınırlı tutulmuştur. Buna göre yalnızca 2942 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi olan 4/11/1983 ile

kuralların yürürlük tarihi olan 19/6/2021 arasında gerçekleşmiş olan kamulaştırmasız el atmalar sebebiyle açılan bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararların icrası kurallara tabi olacaktır.

41. İtiraz konusu bölümde kamulaştırmasız el atma sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararların taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirileceği düzenlenmiştir.

42. 6100 sayılı Kanun'un "Sekizinci Kısım"ının istinaf kanun yoluna ilişkin hükümler içeren "Birinci Bölümü"nde yer alan 350. maddesinde istinaf kanun yoluna başvurunun icraya etkisi, temyiz kanun yoluna ilişkin hükümler içeren "İkinci Bölümü"nde yer alan 367. maddesinde ise temyiz icraya etkisi düzenlenmiştir.

43. Anılan Kanun'un 350. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kural olarak istinaf yoluna başvurunun kararın icrasını durdurmayaacağı öngörülmüş; (2) numaralı fıkrasında ise kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların kesinleşmedikçe yerine getirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Kanun'un 367. maddesinde de temyiz başvurusunun icraya etkisi aynı şekilde düzenlenmiş ve (2) numaralı fıkrasında kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların kesinleşmedikçe yerine getirilemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre verilen mahkeme kararının taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilmesinin hüküm kesinleşmedikçe yerine getirilememesi hususunu ifade ettiği açıktır.

44. Bu itibarla itiraz konusu bölümle 4/11/1983 tarihinden 19/6/2021 tarihine kadar gerçekleşmiş olan kamulaştırmasız el atmalar sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen mahkeme kararlarının kesinleşmedikçe yerine getirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

45. Maddenin itiraz konusu ikinci cümlesi ise kuralların yürürlük tarihi olan 19/6/2021 tarihinden önce, ilk kural kapsamında kalan kamulaştırmasız el atmalar sebebiyle bedel ve tazminata ilişkin kesinleşmemiş mahkeme kararlarına dayanılarak başlatılmış icra takiplerinin de kesinleşmiş mahkeme kararları ibraz edilinceye kadar durdurulacağını öngörmektedir.

B. İtirazların Gerekçeleri

46. Başvuru kararlarında özetle; itiraz konusu kurallar uyarınca kararların icrası için kesinleşme şartının aranmasının alacağın tahsilini geciktirdiği, malike aşırı bir külfet yüklediği, ölçülü olmadığı, kamu yararı ile kişisel yarar arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi malik aleyhine bozduğu, mahkeme kararlarının uygulanma imkânının geçmişe etkili olacak şekilde zorlaştırılmasının hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaşmadığı, daha önce aynı konuyu düzenleyen hükümlerin Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş olmasına rağmen benzer düzenlenmelerin yeniden öngörülmesinin adil yargılanma hakkını ve hukuk devleti ilkesini zedelediği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 13., 35., 36., 46. ve 153. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

47. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmektedir. Kamulaştırmasız el atmanın konusunu oluşturan taşınmaz mallar ile kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan bedel ve tazminatların mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

48. Mülkiyet hakkı; kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların öngördüğü sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder.

49. Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesinde ise “Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir./Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir./Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir./İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.” denilmektedir.

50. Anayasa'nın söz konusu maddesine göre özel mülkiyette bulunan taşınmazların gerçek karşılıklarının nakden ve peşin olarak ödenmesi, maddede sayılan istisnai hâllerde taksitlendirme süresinin beş yılı aşamaması, taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faizin uygulanması kamulaştırma için belirtilen esaslardır.

51. Türk hukukunda idarelerin kamu hizmetlerini yerine getirirken ihtiyaç duydukları ancak kendilerine ait olmayan taşınmazlar üzerinde tasarrufta bulunabilmeleri kural olarak kamulaştırma ile mümkündür. Kamulaştırma, mülkiyet hakkının idarenin tek taraflı tasarrufu ile malikin rızası olmaksızın kısıtlandığı veya sona erdirildiği istisnai hâllerden biridir. Nitekim Anayasa'da temel haklardan biri olarak düzenlenen *mülkiyet hakkı* üzerinde yarattığı etkiden dolayı Anayasa koyucu kamulaştırmayı özel olarak düzenlemiştir. Bu itibarla kişinin mülkiyet hakkının rızası dışında tek taraflı bir işlemle sonlandırılmasının Anayasa'ya aykırı olmaması için Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen usullere uyulması gerekmektedir.

52. Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesine göre temel unsurunun kamu yararı olduğu kabul edilen kamulaştırma, özel mülkiyet alanına devletin bir müdahalesidir. Kamulaştırma işlemi, taşınmaza el koymaya zorunlu kalındığında kamu yararının özel mülkiyet hakkından üstün tutulduğu durumlarla sınırlı olarak ve Anayasa'da belirlenen usul güvenceleri izlenerek yapıldığında hukuka uygun sayılır (AYM, E.2017/110, K.2017/133, 26/7/2017, § 11; Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018, § 45).

53. Plansız şehirleşme, idarelerin bütçelerinin kısıtlı olması gibi çeşitli nedenlerle geçmişte kamulaştırma yapılmaksızın bazı taşınmazlar fiilen kamu hizmetine tahsis edilmiştir (AYM, E.2010/83, K.2012/169, 1/11/2012). İdarelerin zaman zaman Anayasa ve kanunlara uygun olmayan yöntemlerle özel mülkiyete konu taşınmazları kamu hizmetine tahsis etmek amacıyla hareket etmeleri sonucu *kamulaştırmaksız el atma* olgusu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2019/89, K.2021/10, 4/2/2021, § 94).

54. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya

davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.” hükmüne yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesince mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemelerin bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi, adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvenceleri anlamsız kılabilecek nitelikte görülebilmektedir. Bu çerçevede, mahkeme kararlarının bağlayıcılığını ve gecikmeksizin uygulanmasını sağlayacak etkili tedbirlerin alınması, hukuk devleti ilkesinin ve adil yargılanma hakkının gereklerindedir (AYM, E.2018/108, K.2019/5, 13/2/2019, § 27).

55. İtiraz konusu kurallar, kamulaştırmasız el atmadan dolayı hak sahiplerince açılan bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararların kesinleşmedikçe yerine getirilmemesini, daha önce başlatılmış ve hâlihazırda devam etmekte olan icra takiplerinin de kesinleşmiş mahkeme kararı ibraz edilinceye kadar durdurulmasını öngörmektedir. Bu durum Anayasa’da öngörülen usule aykırı olarak mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin telafisi amacıyla malik lehine hükmedilmiş bulunan bedel veya tazminatın hak sahiplerine daha geç ödenmesine, malikin alacağına daha geç kavuşmasına sebebiyet vermek suretiyle mülkiyet ve adil yargılanma hakkını sınırlamaktadır (AYM, E.2019/89, K.2021/10, 4/2/2021, § 96).

56. Anayasa’nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” denilmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

57. Bu kapsamda mülkiyet ve adil yargılanma hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

58. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

59. İtiraz konusu kuralların kapsamına giren kamulaştırmasız el atma hâllerinin ve bu hâllere ilişkin mahkeme kararlarının icrasının mümkün olduğu aşamanın herhangi bir tereddüde yer vermeyecek biçimde açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralların belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu açıktır. Bu itibarla kurallarda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

60. Anayasa’nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde ise adil yargılanma hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni

öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak da bu hakkın sınırlanması mümkündür.

61. Kamulaştırmaz el atmadan kaynaklanan bedel ve tazminata ilişkin mahkeme kararlarının yerine getirilmesini kararların kesinleşmesi koşuluna bağlayan ve başlatılan icra takiplerinin de kesinleşmiş mahkeme kararı ibraz edilinceye kadar durdurulmasını öngören kurallarla kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli olan kamu kaynaklarının korunmasının, bu kapsamda kamu hizmetlerinde meydana gelebilecek aksaklıkların önlenmesinin ve kanun yoluna başvuru sonucunda mahkeme kararının bozulması hâlinde icranın iadesinde yaşanabilecek sorunların önlenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

62. Anayasa'nın 5. maddesine göre kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin temel amaç ve görevleri kapsamındadır. Yukarıda belirtilen amaca ulaşmak anılan madde gereğince devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Bu yönüyle kuralın gerek mülkiyet hakkı gerekse adil yargılanma hakkı yönünden anayasal bağlamda meşru bir amaca dayandığı görülmektedir.

63. Kuralların kamu yararı amacına dönük olması yeterli olmayıp Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülü olması da gerekir. Ölçülülük ilkesi ise *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, *orantılılık* ise sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunması zorunluluğunu ifade etmektedir.

64. Kuralların amacının kamu hizmetleri için gerekli olan kamu kaynaklarının korunması suretiyle kamu hizmetlerinde meydana gelebilecek aksaklıkların önlenmesi, icranın iadesinin gerekmesi hâlinde yaşanması muhtemel sorunların ortadan kaldırılması olduğu gözetildiğinde belirli bir dönemde gerçekleşen kamulaştırmaz el atmaya dayalı bedel ve tazminat davalarının yerine getirilmesinin kararların kesinleşmesi şartına bağlanmasının söz konusu amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

65. Öte yandan kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için taşınmaza ihtiyaç duyulması hâlinde kamulaştırma kanunlarının uygulanması, kanunlardaki usul ve esaslara uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Kamulaştırmaz el atma ise fiilî bir durumu ifade etmekte olup kamulaştırmaya veya mülkiyeti kamuya geçiren herhangi bir hukuki işleme dayanmamaktadır. Buna göre kamulaştırmaz el atma sebebiyle mahkemelerce hükmedilen bedel ve tazminatlar hukuka aykırı olarak ortaya çıkan fiilî durumun telafi edilmesi suretiyle tasfiyesini amaçlamaktadır. Bu bakımdan yalnızca mahkemelerce kamulaştırmaz el atma sebebiyle bedel ve tazminata hükmedilmesi değil, hükmedilecek bedel ve tazminatların bir an evvel hak sahiplerine ödenmesi de hukuka aykırı fiilî durumun ortadan kaldırılmasının bir gereğidir. Mahkeme kararlarıyla hükmedilen bedel ve tazminatlar ödenmediği sürece gerçek anlamda bir telafiden veya tasfiyeden bahsetmek mümkün olmaz.

66. Kamulaştırmaz el atmalar sebebiyle bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararların yerine getirilmesi için kararın kesinleşmesi şartının aranması ve bu kapsamda hâlihazırda başlatılmış olan icra takiplerinin kesinleşmiş mahkeme kararları ibraz edilinceye kadar durdurulması herhangi bir hukuki işleme dayalı olmaksızın mülkiyet hakkına müdahale edilen hak sahiplerinin zararlarının telafisini geciktirmekte ve zorlaştırmaktadır. Hâlihazırda hukuka aykırı olarak mülkiyet hakkına müdahale edilmiş olan maliklerin ayrıca mahkemelerce hükmedilmiş olan alacak ve tazminatlarının ödenmesinin geciktirilmesi hak sahiplerine aşırı bir

külfet yüklemekte, kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet ve adil yargılanma hakkının ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olmaktadır (aynı yönde bkz. AYM, E.2019/89, K.2021/10, 4/2/2021, § 101).

67. Ayrıca yürürlük tarihinden önce alacağın tahsili için başlatılmış icra takiplerine ilişkin düzenleme getirerek bu icra takiplerinin kesinleşmiş mahkeme kararı ibraz edilinceye kadar durdurulacağını öngören itiraz konusu cümle, geçmişe etkili yasama tasarruflarıyla kararların uygulanma imkânının önemli oranda zorlaştırılması niteliğinde bulunduğundan devlete olan güven duygusunu zedelemekte ve hukuki güvenlik ilkesini ihlal etmektedir (aynı yönde bkz. AYM, E.2019/89, K.2021/10, 4/2/2021, § 102).

68. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 13., 35., 36. ve 46. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 153. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

VI. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

69. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

70. 2942 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesinin birinci cümlesinin "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara... kısmen veya tamamen... malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir.*" bölümünün iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan cümlelerin kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

VII. HÜKÜM

4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 9/6/2021 tarihli ve 7327 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle eklenen geçici 16. maddenin;

A. 1. Birinci cümlesinin "*Kamulaştırma işlemleri tamamlanmamış veya kamulaştırması hiç yapılmamış olmasına rağmen 4/11/1983 tarihinden bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen kamu hizmetine ayrılan veya kamu yararına ilişkin bir ihtiyaca tahsis edilerek üzerinde tesis yapılan taşınmazlara ... kısmen veya tamamen ... malikin rızası olmaksızın fiilî el konulması veya hukuki el atılması sebebiyle mülkiyet hakkından doğan taleplere dair bedel ve tazminata ilişkin davalarda verilen kararlar taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların icrasına ilişkin hükümlere göre yerine getirilir.*" bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. Birinci cümlesinin kalan kısmının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

B. İkinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

Esas Sayısı:2021/127
Karar Sayısı:2022/85

30/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR